

2024-04-03

Dnr HS 2023/1269

Bedömargruppens rapport Utvärdering forskarutbildning kluster 2

Karlstads universitet

Forskarutbildningsämnen

Företagsekonomi
Informatik
Juridik
Kulturgeografi
Medie- och kommunikationsvetenskap

Bedömargrupp

Namn	Affiliering
Cecilia Lindh	Mälardalens universitet
Bo Reimer	Malmö universitet
Jenny Helin	Uppsala universitet
Ruth Mannelqvist	Umeå universitet
Martin Gren	Linneuniversitetet

Innehåll

Ämne 1 Företagsekonomi.....	4
Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas.....	4
Förutsättningar	4
Personal	4
Forskarutbildningsmiljö	5
Utformning, genomförande och resultat	6
Måluppfyllelse	6
Jämställdhet.....	6
Uppföljning, åtgärder och återkoppling	6
Doktorandperspektiv	7
Arbetsliv och samverkan	7
Ämne 2 Informatik.....	8
Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas	8
Förutsättningar	9
Forskarutbildningsmiljö	9
Utformning, genomförande och resultat	10
Jämställdhet.....	11
Uppföljning, åtgärder och återkoppling	11
Doktorandperspektiv	11
Arbetsliv och samverkan	12
Ämne 3 Juridik	13
Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas.....	13
Förutsättningar	13
Personal	13
Forskarutbildningsmiljö	15
Utformning, genomförande och resultat	16
Måluppfyllelse: Kunskap och förståelse, Färdighet och förmåga, samt Värderingsförmåga och förhållningssätt.....	16
Jämställdhet.....	16
Uppföljning, åtgärder och återkoppling	17
Doktorandperspektiv	17
Arbetsliv och samverkan.....	18
Ämne 4 Kulturgeografi.....	20
Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas.....	20
Förutsättningar	20
Forskarutbildningsmiljö	22
Utformning, genomförande och resultat	23

Jämställdhet.....	25
Uppföljning, åtgärder och återkoppling	26
Doktorandperspektiv	27
Arbetsliv och samverkan.....	28
Ämne 5 Medie- och kommunikationsvetenskap.....	29
Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas.....	29
Förutsättningar	30
Personal	30
Forskarutbildningsmiljö	30
Utformning, genomförande och resultat	31
Måluppfyllelse: Kunskap och förståelse, Färdighet och förmåga, samt Värderingsförmåga och förhållningssätt.....	31
Jämställdhet.....	32
Uppföljning, åtgärder och återkoppling	32
Doktorandperspektiv	33
Arbetsliv och samverkan.....	34
Lärosätes- eller fakultetsgemensamma aspekter	35

Ämne 1 Företagsekonomi

Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas

Det företagsekonomiska (Fek) forskningsämnet är en del av Handelshögskolan vid Karlstads universitet. Detta forskarutbildningsämne har funnits sedan år 2000 och är väl utvecklat. Det är även en miljö som är integrerad och har samverkan med flertalet lärosäten såväl nationellt som internationellt.

Forskarutbildningen håller överlag en god kvalitet med tydliga strukturer för doktorandkurser och seminarier.

Det finns en samstämmighet avseende doktorandutbildningens styrkor. Det som lyftes fram är att man upplever det som att doktoranderna är del av kollegiet och det är en "open door policy". Detta gäller framförallt de doktorander som är del av CTF, där upplevs miljön som inspirerande och dynamisk.

Ett annat gott exempel är införandet av forskarutbildningens studierektorskap. På så sätt som hon arbetar, uppskattas mycket. Hennes arbete ger tydlighet och trygghet då doktoranderna vet vem de kan vända sig till för frågor.

Ytterligare ett gott exempel som lyftes av doktoranderna – och som gäller hela universitetet inte bara Feken – är det interna etikprövningsförfarandet. På andra universitet i Sverige är det många som tampas med hur etikprövningarna ska genomföras, men på Karlstads universitet har man implementerat en universitetsövergripande process som fungerar mycket väl.

Rekommendationer för att ytterligare stärka forskarutbildningen:

- Resurser bör avsättas, för att säkerställa att doktorander kan anställas vid den företagsekonomiska institutionen.
- Lärosätet bör utveckla en policy för doktoranders medverkan i undervisning avseende hur kurser bemannas.
- Lärosätet bör utveckla arbetsprocessen för framtagandet av den årliga ISP:en.
- Lärosätet bör utveckla och genomföra ett systematiskt och långsiktigt hållbart jämställdhetsarbete för att motverka den obalans bland kvinnor och män som idag finns när det gäller professorer och docenter inom institutionen.
- Lärosätet kan överväga att arbeta för större samverkan mellan de olika forskningsutbildningsämnena.

Förutsättningar

Personal

Det finns i dag en god balans i antalet handledare i relation till doktorander. Det finns också en stor andel handledare som har genomgått handledarutbildning. En fråga som lyfts av handledare är vikten av att säkerställa att fler doktorander anställs inom institutionen.

Detta, dels för att skapa en god miljö för doktoranderna, men även för att det ska finnas möjlighet att arbeta med doktorandhandledning. Doktorandhandledning är viktigt för meritering och det finns en risk att kollegor lämnar institutionen om denna möjlighet inte ges.

Gällande handledares kompetens så lyfte doktoranderna frågan om huruvida en del av handledarna saknar, eller har begränsade erfarenheter och kunskaper, av artikelpublicering. Detta gör att det är svårt för dem att handleda doktorander som gör sammanläggningsuppsatser, då dessa avhandlingar bygger på publicering av artiklar, något som en del av handledarna har begränsad erfarenhet inom. Däremot finns det andra handledare med stor kunskap kring redaktörsarbete inom vetenskapliga journaler samt publicering. Hur kan denna kunskap utvecklas och delas inom handledarkollegiet? Ska speciella seminarier kring publicering genomföras? Ska samskrivande/publicering initieras?

Flertalet doktorander är med i kollegiet – med som personal – när det gäller undervisning. Detta upplever de överlag som positivt. Doktoranderna lyfter dock att det är otydligt hur bemanningen planeras och vad som förväntas av doktoranderna gällande undervisningen. Doktoranderna önskar även en större överensstämmelse mellan sin undervisning och deras forskningsämne. Feken bör arbeta igenom sin policy gällande doktoranders undervisning och då tydliggöra hur kurser bemannas.

Forskarutbildningsmiljö

När det gäller sin egen avhandlingsprocess så lyfter doktoranderna att trots att de flesta av dem är anställda inom externt finansierade projekt upplever de att de har en stor frihet i att utforma sina avhandlingsprojekt. Detta lyfter de som positivt, för sin egen utveckling som forskare, de framhåller också att detta ger dem ett stort engagemang i arbetet.

Arbetsmiljön vid Feken upplevs som positiv. Detta gäller framförallt de som är verksamma inom CTF. Det är en sammanhållning inom doktorandgruppen, de flesta sitter tillsammans i "doktorandkorridoren" och man tar egna initiativ till att ses och genomföra gemensamma aktiviteter. Doktoranderna lyfter även att de tycker den tvärvetenskapliga miljön är ett plus, det ger en dynamik i samtal och utvecklande kollegiala seminarier.

De samarbeten som har upparbetats, till exempel med Forskarskolan MIT, SNABS och FIRE, bidrar till forskningsmiljön. Här genomför doktoranderna stora delar av sina kurser. Eftersom miljön är förhållandevis liten inom Feken vid Karlstads universitet är dessa nätverk även viktiga för att träffa andra doktorander inom sitt specialområde. Det finns en tydlig önskan hos såväl doktorander som handledare att fortsätta samverka med dessa nätverk.

När det gäller doktorandstudierna skulle doktoranderna gärna se att man anställde flera vid samma tillfälle. Då kan de läsa kurser tillsammans och även göra andra aktiviteter ihop. Man behöver inte vara inom samma projekt eller samma ämne, för att ha glädje av att följa varandras processer. Doktoranderna lyfter att de gärna skulle se fler samarbeten mellan de olika ämnena. Fastän Handelshögskolan har forskningsutbildningar inom flera (små) ämnen så är samverkan mellan dessa ämnen i dag begränsad. Här ser vi en stor möjlighet att skapa attraktiva miljöer med större grupper av doktorander om de olika forskningsämnena

samverkade. Vår rekommendation är överväga hur man kan gå samman och rekrytera samtidigt, koordinera sina forskarutbildningskurser och på olika sätt se till att doktoranderna blir del av större och mer dynamiska miljöer.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse

Ett viktigt verktyg för att säkerställa och kontrollera måluppfyllelse är den årliga ISP:en. Doktoranderna uttrycker dock att det idag problematiskt hur arbetsprocessen med ISP:en är utformad. De skriver den och får den godkänd för att detta ska göras. Såsom processen ser ut är det begränsat vad den ger gällande doktorandprojektets utveckling, planering eller doktorandens pedagogiska utveckling. Det står i självvärderingsrapporten att ISP:en skrivs i samverkan med huvudhandledare. Det är dock inte så som det beskrivs av doktoranderna. Det framkom också att det finns administratörer som har (för) stor påverkan på ISP-processen. Feken bör därför utveckla processen för ISP:en och se över vilka som är delaktiga i detta arbete.

Doktoranderna läser 90 poäng i doktorandkurser. Detta borgar för att de får en god träning i det vetenskapliga arbetet och de lär om vetenskapsfilosofi och metod. 45 poäng är valfria kurser vilket gör att det finns möjligheter för doktoranderna att specialisera sig genom att läsa fördjupningskurser inom sitt område. De kan läsa kurser såväl i Sverige (genom etablerade nätverk) men även internationellt.

Måluppfyllelsens problem uppstår främst om man inte har lyckats rekrytera "rätt" doktorand. Det vill säga, att Feken arbetar framåt med att hitta vägar för att göra forskarutbildningen attraktiv, är centralt.

Jämställdhet

I självvärderings-rapporten lyfts det fram att arbetsmiljön vid Karlstads universitet präglas av jämställdhet och att ett jämställdhetsintegrerat arbete har genomförts. Detta har dock inte fått fullt genomslag inom Feken. Såväl när det gäller forskningens villkor som ledarskap, finns det ytterligare arbete att göra, vilket också skulle gynna doktorandutbildningen.

Feken har åtta professorer (en är gästprofessor), varav en är kvinna. När det gäller docentmeriterade är en av fem kvinnor. Detta är något som belyses såväl i självvärderingsrapporten samt lyftes av doktoranderna. Det vill säga, kunskap om de nedslående siffrorna finns inom organisationen. Ett systematiskt och långsiktigt arbete behöver initieras för att skapa en mer jämställd forskningsmiljö. Här ser vi att den lilla miljön och den informella organiseringen inte har varit gynnsamt för det systematiska jämställdhetsarbetet.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Doktoranderna uppvisar stor förtroenhet vad det gäller förväntningar på dem och deras progression. De har kunskap om de fyra seminarier de förväntas genomföra på väg mot disputation. Att de sitter tillsammans gör att de delar erfarenheter med varandra. De går

även på varandras seminarier och ser vad som krävs. Externa diskutanter tas in till de senare seminarierna vilket är viktigt för att säkerställa att texterna håller förväntad nivå. Dessa processer är väl förankrade i organisationen och fungerar väl.

Doktorandperspektiv

Doktoranderna är överlag nöjda med sin utbildning, sina forskarstudier och sin miljö. En fördel som lyfts vid intervjun med doktoranderna är att organisationen är förhållandevis liten, den har en informell atmosfär och det är nära till varandra. Det här gör att flera upplever att de kan påverka sin situation och det finns kollegor att vända sig till.

För fyra år sedan inrättade Feken en roll som studierektor inom forskarutbildningen. Detta har visat sig vara en viktig satsning. Doktoranderna visar stor tilltro till studierektorerna och understryker hur viktig denna person är för dem. Detta är en person som de vänder sig till, när det gäller allehanda frågor som de inte vill diskutera med sina handledare.

Handledningen är en viktig del av doktorandstudierna. Dessa följer ingen mall utan utformas olika beroende på doktoranders behov. Handledningen fungerar överlag väl. I de fall där det inte har fungerat har doktorander kunnat byta handledare. Även om doktoranderna säger att de inte exakt vet hur denna process ska initieras så är de trygga med att de kan vända sig till forskarutbildningens studierektor.

Det framkom dock att mer systematiska doktorandinflytandet inte är så väl utvecklat. Detta lyftes av doktoranderna som den negativa sidan av den informella miljö som råder inom institutionen. Doktoranderna har inte kunskap om vilka organ de kan/bör ha medverkan inom och hur dessa tillsätts.

Arbetsliv och samverkan

För de doktorander som vill fortsätta inom akademien, så finns det stora möjligheter att göra detta inom den egna institutionen. Doktoranderna kan få erfarenhet av att undervisa inom doktorandtiden och det ger viktiga erfarenheter, såväl praktiskt som till CV:et. Doktoranderna erbjuds även att ta högskolepedagogiska kurser för att uppfylla kraven på lektorat, efter disputation.

Det finns möjligheter för doktorander att arbeta samverkande under sin doktorandtid, något som bland annat sker till stor del inom CTF. Det här stärker såväl doktorandstudierna som doktorandernas kontaktnät, vilket de även kan ha glädje av efter sin disputation.

Det finns ett antal statliga institutioner placerade i Karlstad, med vilka det finns kontaktvägar, vilka kan vara viktiga vid framtida möjligheter till arbete, utanför akademien.

Ämne 2 Informatik

Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas

Forskarutbildningsämnet Informatik har funnits sedan lärosätet blev universitet 1999, medan inom grundutbildningen har ämnet funnits i över 40 år, sedan 1982. Självvärderingen beskriver ett agilt arbetssätt, vilket innebär att forskares och doktoranders intressen styr vägval. En hög grad av akademisk frihet råder. Ämnet i termer av personal och publikationer är förhållandevis litet och verkar inte ha vuxit sedan starten av forskarutbildningen. Idag är endast fyra doktorander inskrivna. Den är dock kontinuerligt produktiv och starkt samverkande, inte minst med andra forskarskolor som utgör en betydande del av forskningsmiljön för doktoranderna. Miljön är för doktorander trevlig och konstruktiv, med stor frihet och inflytande över det egna arbetet. Måluppfyllelsen bedöms som god.

Det vore önskvärt att detta ämne som i och med den digitala transformationen kan tillföra mycket inom många områden kunde ta sig an fler nya fenomen och utforska dem. Ämnesgruppen borde förses med medel att växa genom fler doktorander och att göra bra ansökningar och få igång (av universitetet medfinansierade) projekt med nya doktorander. Karlstad med omnejd har säkerligen behov av sådan kunskap som ämnet kan erbjuda, vilket syns inte minst i stor efterfrågan på grundutbildning inom ämnet. Universitetet har ämnesområden som skulle kunna vara del av tvärvetenskapliga projekt. Rekommendationerna nedan sammanfattar det som texten i de olika delarna tar upp som goda exempel, och vad som bör eller kan förbättras.

Rekommendationer:

- Resurser *bör* avsättas, med avseende på ämnet informatik, för att säkerställa att den goda miljön för doktorander kan upprätthållas. Resurser för ansökningar till större projekt som innebär anställning av nya doktorander bör avsättas (till befintliga forskare) så att miljön kan växa mer underifrån (alltså genom nya, externt rekryterade, doktorander).
- En modell för medfinansiering av doktorander som kan få delfinansiering externt *bör utvecklas*, som också inbegriper helfinansierade doktorander inom ämnet.
- En handlingsplan *bör* upprättas för att ämnet informatik ska kunna jämna ut balansen mellan antalet studenter inom ämnet och antalet doktorander. Detta är för närvarande 600:4.
- Handledarkollegiet för informatik *bör* formulera tydligt vad som förväntas av doktorander vid de tre seminarierna: forskningsplan, mellanläge, slutseminarium, samt disputationen och upprätta en rutin för att det säkerställs att doktoranderna tar del av informationen (sådan är lämpligt att ha gruppdiskussion om med doktorander då de startar, kan ingå i en doktorandkurs).
- Guidning för undervisning är mycket *önskvärt* att införa, då det skulle skapa trygghet för doktoranderna under perioder då de undervisar. Detta skulle innefatta tydlighet kring vad 20% institutionstjänstgöring faktiskt innebär.

Förutsättningar

Det finns ingen brist på handledare, snarare brist på doktorander. Detta är ett hot mot miljöns existens på lång sikt, men på kort sikt fördelaktigt, då varje doktorand kan ha flera handledare och verkligen hitta dem vars kompetens bäst matchar avhandlingsarbetet, och i de fall samarbetet skulle bli dysfunktionellt finns alternativ (avser möjlighet till handledarbyte).

Att andelen professorer och docenter är så stor innebär också en variation av motparter att diskutera med, vilket är inte bara värdefullt, utan nödvändigt för ett ämne som är delvis tvärvetenskapligt i sin natur. Gränssnitten maskin-människa är ju ständigt i fokus och "människa" kan vara allt från ett globalt vinstdrivande företag i en snabbt föränderlig bransch till att handla om robotar i vården. Detta innebär att bredd behövs, att de "seniora" har forskningsstöd, vilket anges som en bristvara i självvärderingen. Vid platsbesöket blev det tydligt att undervisningsbördan är tung och proportionerna för ämnet kan ifrågasättas. Det finns fyra doktorander, och nära 600 studenter i ämnet. Kollegiet som handleder doktoranderna ska leverera utbildning till studenterna och involvera doktoranderna i undervisningen. Det är orimligt att de även ska hinna dra in större mängder externa medel. Att ha denna skeva fördelning är ett hot mot doktorandernas arbetsmiljö och möjligheter till god måluppfyllelse på sikt, eftersom undervisningen i grundutbildningen tar stora resurser i anspråk och i viss mån också riskerar bäras upp av doktorander. Att endast vara fyra doktorander är också i sig ett hot i miljön, då de är beroende av att externa miljöer upprätthålls, så som forskarskolan MIT (Management och IT). Oavsett hur konstruktiv och bra forskarmiljön är, behövs en kritisk massa av doktorander för att miljön på sikt ska kunna vara självständig och därmed trygg för doktoranderna. Förslaget till universitet för att stärka miljön är att ge medel för att på sikt utöka antalet doktorander, för att bygga upp personalstyrkan underifrån. Med målsättning om att behålla en stark grundutbildning är detta nödvändigt. Om antalet doktorander dubblerades skulle det stärka miljön på sikt (med planen att behålla dem efter disputation och stärka personalen) och innebära mer kapacitet i undervisning utan att det inkräktar på doktorandernas avhandlingsarbete.

Forskarutbildningsmiljö

Miljön framstår som produktiv och positiv, då det finns stort engagemang i miljön på campus, där all formell handledning sker, och även det mesta av den informella (spontana möten). Utöver en bred uppställning av experter har doktoranderna tillgång till forskarskolan MIT och dessutom aktiveras de genom IRIS, som är en väletablerad och välrenommerad konferens för ämnet. Högre seminarium erbjuds och genomförs, vilket också är ett tecken på att hela miljön faktiskt är engagerad (tolkningen är att eftersom de är ganska få måste alla delta för att det ska bli ett seminarium). Generellt innebär flexibilitet kring kurser och det breda utbudet att varje doktorand kan skraddarsy sin utbildning, även om den också vilar på etablerad bas.

Utbudet av kurser på forskarutbildningsnivå är brett, både avseende datainsamlingsmetoder och vetenskapsfilosofi. Doktoranderna har också möjlighet att välja läskurser som passar deras avhandling. Utöver detta erbjuds doktoranderna kurser inom ramen för nationella

forskarskolan MIT. Detta nationella samarbete utgörs idag av 12 lärosäten och etablerades 2000. KAU är med sedan start och har kontinuerligt deltagit, vilket innebär att dess doktorander alltid tagit del av kurser som etablerats inom ett nätverk av lärosäten. Detta torde öka säkerheten i kvalitén. Utbudet av kurser som erbjuds inom MIT är omfattande, och därmed säkerställs att doktorander associerade dit förses med viktiga kurser.

Ytterligare en positiv faktor är det som i det givna materialet kallas infrastruktur. Här framgår att doktoranderna har tillgång till labb, programvara etc som kan vara viktiga för datainsamling och bearbetning av empiriskt material.

Utformning, genomförande och resultat

De två punkterna för måluppfyllelse (färdighet och förmåga, kunskap och förståelse) syns främst genom publikationer. Det finns publikationer skrivna av doktorander (ingår i doktorsavhandling och i dessa exempel har båda disputerat nyligen), vilket indikerar god ämneskunskap och förmåga att reda ut ett problem på det sätt förväntas inom fältet. Av 12 artiklar från tidskrift under 2021/2022 är 3 författade av Carin Lindskog, i ett fall endast hon, i övriga två med medförfattare. Två av dem har författats av Thomas Gustavsson. Det är 42% av publikationerna i tidskrift denna period. Utslaget över hela den angivna perioden (2018 – 2022) är det 26% som alltså författats av doktorander.

Att publicera i tidskrift ställer krav på förståelse för ämnet och hur detta har etablerats som ett vetenskapligt fält. Att kunna bli publicerad är en förmåga, då det är ett hantverk som görs baserat på interaktion (med blind peer reviewers) och det kräver också att man kan ta hård kritik, men ändå går vidare. Det indikerar ett förhållningssätt som bygger på att man förstår sin omvärld, kan sitt ämne och har färdigheter som forskare förväntas ha. Även förmågan att göra relevanta undersökningar (metod och empiri) visas härigenom. Därför kan måluppfyllelsen bedömas som god.

Avhandlingarna är blandat monografier och sammanläggningar, med flera bra publikationer i tidskrifter som visar på både självständighet i forskningen (under forskarutbildningen) och kvalitet. Det som sticker ut för området som helhet är tyngden på konferensbidrag. I detta avseende är ämnet (hela forskarkollegiet) mycket produktivt, med totalt 55 bidrag under åren 2018-2022, men endast 19 publicerade tidskriftsartiklar under samma tidsperiod. Inom ämnet är det etablerat att presentera resultat på konferens, men miljön strävar ändå efter att öka andelen som publiceras i tidskrift, för säkerställa kvalitet.

Vid platsbesöket deltog tre av fyra doktorander, och de ombads redogöra muntligt (kort) för vad de forskar om. De berättade om sina projekt som alla har gemensam bas / kärna i informatik (vetenskap om system) och som använder det som plattform för sina olika tillämpningar. De visade god förståelse för ämnet och medvetenhet om sin forskning (på en för doktorander adekvat nivå). Diskussionerna om ämnets position på universitetet och dess förmåga att lösa samtida problem togs också upp, och där visade doktoranderna att de har förståelse för detta och är intresserade av att problematisera olika tillämpningar. De känner sig trygga i sin ämnesmässiga kunskapsbas och ser styrkan i att de alla har den gemensamt. Detta är indikation på att de uppskattar att det finns en sammanhållen miljö för ämnet där

konsensus om teoretisk grund finns, även om de alla uppskattar att arbeta tvärvetenskapligt och samarbeta med andra (i befintliga fall forskarskolor som har ekonomi/IT eller hälsa som fokus). Sammantaget är det indikation på hög måluppfyllelse.

Jämställdhet

Könsfördelningen framstår som jämn och det förefaller heller inte finnas några problem i detta avseende. Då miljön är liten och informell finns förutsättningar för ganska nära relationer och mindre formella strukturer, där annars brist på jämställdhet kan (riskera att) byggas in. För framtida rekryteringar bör jämn fördelning beaktas, även om förmågan att dra in forskningsfinansiering och publicera är avgörande. För framtiden bör en plan för jämställdhet finnas som inte endast bygger på informella strukturer, då det är riskfyllt i växande organisationer.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Doktorander genomför tre seminarier (som de flesta inom samhällsvetenskaplig fakultet) innan de disputerar. Doktoranderna tycker att det är bra, men uttryckte vid platsbesöket önskemål om ökad tydlighet kring vad som förväntas vid avstämningspunkterna: forskningsplan, mellanläge och slutseminarium, samt disputationen. Även om det går att få denna information på informell väg, vilket sker idag, så skulle ökad tydlighet (formaliserad, i skrift) hjälpa, då det vore en möjlighet att ständigt förhålla sig till förväntningar och krav, och anpassa sitt arbete, planering och även handledning utifrån det som gäller. Sett ur perspektivet att forskarutbildningen kan växa (genom fler doktorander) är det nödvändigt att formalisera förväntningar och krav, för att alla ska få samma chans att leva upp till dem.

Vid KAU följs även SISA för ämnet informatik, vilket är praxis (bedömning som alla inom ämnet informatik i Sverige delar). ISP upprättas, uppdateras och följs, för att säkerställa de olika stegen.

Universitetet genomför regelbundet en enkät med doktorander. Det är svårt att utifrån den säga något om miljön, då den omfattar hela universitetet, men den är ändå ett exempel på att bra utvärdering finns. Det som framkom i den som kan gälla informatik är att fler doktorandkurser önskas.

Doktorandperspektiv

Studentkårens doktorandsektion är aktiv, vilket är positivt.

Styrkan som togs upp av doktoranderna vid platsbesöket är närhet, att alla är på jobbet och dörrarna öppna. Det är trevligt och högt i tak, och upplevs av doktoranderna som jämlikt och att organisationen är inkluderande och transparent. Maktdistansen är kort. Detta möjliggör att fokus kan ligga på avhandlingsarbetet i stället för annat som kan bli problematiskt när man inte har diskussionspartners tillgängliga. Doktoranderna upplever också att de har bra möjligheter att påverka det egna arbetet: om det ska bli monografi eller sammanläggning, vilka kurser som ska ingå osv. Handledarna är också duktiga på att fånga upp viktiga aktiviteter som reviews och seminariedeltagande (feedback till andra) och omvandla till hp som ingår i forskarutbildningen. På så sätt kan doktoranderna lägga tid på

utvecklande aktiviteter som ligger utanför ordinarie kurser och ändå få dem som tillgodoräknad del i utbildningen.

Nackdelen med den informella miljön är att det inte är (återigen) tillräckligt transparent vad som förväntas av doktoranderna, specifikt de olika seminarierna (avhandlingsplan, mellanläge och slutseminarium). Som handledare glömmar man lätt hur det var när man började och viss information som skulle underlätta saknas. Handledarkollegiet för informatik bör förtydliga förväntningarna på doktorandernas arbete, men inte till den grad att det kompromissar den uppskattade flexibiliteten. Detta avser även institutionstjänstgöringen. Önskemål om förtydligande kring vad som ingår i de 20% institutionstjänstgöring och vad som faktiskt ingår i 80% forskning önskas.

Entusiasmen kring att samarbeta med andra (från andra områden) är stor, då den berikar forskarutbildningen. Dock fanns också en känsla av en hotbild i intervjun med doktoranderna, som kan beskrivas som att de inte vill bli "utspridda" (geografiskt vid universitetet) för att de klarar tillämpning av kunskaperna inom systemvetenskap så många olika områden. Möjligheten som denna ämnesgrupp innebär för universitetet är att kunna angripa samtida samhällsutmaningar där digitalisering kan göra skillnad. Kunskapen som kan genereras vore högaktuell och användbar för många aktörer i samhället och torde därför kunna inbringa omfattande externa medel. Förutsättningen för att forskningen inom informatik ska kunna skapa värde på detta sätt på sikt, är att den starka miljön upprätthålls och att andelen forskare och framför allt doktorander i miljön ökar (i förhållande till studentunderlaget). Informatik skulle kunna utgöra navet för forskning om digitalisering och doktorander (hos sig) som samarbetar med andra ämnen i projekt designade för att lösa samhällsproblem. Detta är en resurs att ta tillvara, genom att ge stöd åt miljön att söka finansiering och växa, främst med avseende på forskarutbildning (och forskning). Det skulle alltså innebära att ämnet går ifrån att vara (i stort sett endast) "grundutbildningsdrivande" till att bli forskningsdrivande och navet för forskning om digital transformation vid universitetet.

Arbetsliv och samverkan

Doktoranderna ges goda möjligheter att bedriva tillämpad, samhällsförankrad forskning, men det är inte ett måste för alla. Forskning som mer liknar grundforskning är också möjlig, beroende på projektet man arbetar i. Det har flera gånger förekommit att doktorander tillfrågats om att hålla föredrag och workshops utanför organisationen (även efter disputationen), vilket pekar på att de har kunskaper intressanta för sektorn de förväntas arbeta i under karriären (om den inte blir i akademien). Möjligheterna till samverkan bedöms som goda.

Av de fyra doktoranderna är två adjunkter som forskar och har lärartjänst (de avser stanna kvar efter disputation) i botten. Den tredje som är externt rekryterad upplever att det finns bra information om vad man kan göra sedan. Den fjärde doktorandens ståndpunkt är okänd, då denna tyvärr inte kunde delta i intervjun (hon påbörjade sin anställning vid Karlstads universitet samma månad som intervjuerna genomfördes).

Ämne 3 Juridik

Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas

Forskarutbildningen i juridik vid Karlstads universitet startade år 2015, och befinner sig därmed fortfarande i en form av uppbyggnadsskede. Utbildningen har idag åtta ämnesinriktningar (allmän rättslära, civilrätt, finansrätt, internationell rätt, miljö rätt, offentlig rätt, processrätt och straffrätt), med en gemensam studieplan, och examen ges i varje ämnesinriktning. Det finns sju doktorander antagna till forskarutbildningen – två kvinnor och fem män – och antalet disputerade lärare är tolv personer, varav tre professorer och två docenter som samtliga är män. Deras sammantagna kompetens är adekvat, men inte helt proportionerlig till den nuvarande utbildningens volym och innehåll, och på lång sikt bör antalet doktorander och handledare öka, för att kunna möta efterfrågan inom både forskning och grundutbildning.

Forskarutbildningsmiljön är god och inkluderande, med omfattande formella och informella samarbeten såväl internt som externt med andra lärosäten för både doktorander och handledare/seniora forskare. Det finns en tydlighet när det gäller utbildningens innehåll och hållpunkter, och utbildningens utformning, genomförande och examination leder till måluppfyllelse rörande kunskap och förståelse, färdighet och förmåga, samt värderingsförmåga och förhållningssätt. Det finns dock vissa utmaningar när det gäller jämställdhetsperspektiv i utbildningen. Uppföljning och återkoppling sker löpande inom utbildningen, och doktorandernas arbetsmiljö är god. Forskarutbildning i juridik har generellt sett en stark anknytning till det praktiska rättslivet, och utbildningen ger därmed doktoranderna goda förutsättningar att möta förändringar i arbetslivet.

Rekommendationer:

- Det bör avsättas finansiella resurser för en utbyggnad av och en strategisk satsning på forskarutbildningen i juridik.
- Det bör tillsättas en studierektor eller motsvarande med övergripande ansvar för forskarutbildning i juridik.
- Det bör initieras ett tydligt och strategiskt arbete för att utveckla jämställdhetsperspektivet i forskarutbildningen.
- Doktorandernas formella medinflytande över sin utbildning bör stärkas genom att dels inrätta ett forskarutbildningsråd eller motsvarande, där handledare, doktorander och ämnesansvarig finns representerade, dels ge doktorandrepresentanter tillträde till det strategiska rådet för juridik.

Förutsättningar

Personal

Forskarutbildningen i Karlstad är relativt nyinrättad och sammantaget är antalet doktorander och handledare inom ämnet relativt få till antalet givet den omfattning som grundutbildningen har. Det finns i dagsläget sju doktorander antagna till forskarutbildningen

(varav en doktorand antagits under granskningen av utbildningen) – två kvinnor och fem män – inom fem av utbildningens åtta ämnesmässiga examensinriktningar. Det är emellertid något oklar hur många av doktoranderna som de facto bedriver sina studier aktivt, baserat på redovisning av icke genomförda aktiviteter enligt ISP och den generella genomströmningen i utbildningen. Antalet disputerade lärare är 12 personer, varav tre professorer och två docenter som samtliga är män. Den interna handledarkapaciteten är därmed relativt begränsad, avseende både omfattning och könsfördelning.

Kompetensen i handledare/lärargruppen är hög, men står inte helt i proportion till utbildningens volym och innehåll, i nuläget och på kort sikt. Med få handledare ökar också belastningen på dessa, vilket riskerar att undantränga möjligheter till egen forskning. Utifrån ett generellt och ämnesspecifikt behov av att dels forskningsanknyta juridiken och vidareutveckla rättsvetenskapen, dels öka antalet disputerade lärare och därmed lärar- och forskargruppens stabilitet, är emellertid forskarutbildningen väl begränsad. Det är därför angeläget att det sker en förstärkning av antalet disputerade lärare och doktorander på längre sikt. De åtgärder som hittills vidtagit för att avhjälpa brister i handledarkapaciteten, genom bl.a. ämnesöverskridande samarbeten inom de juridiska ämnena är mycket bra och lovvärda. Givet de olika examensinriktningar som ges inom forskarutbildningen i juridik kan emellertid även ämneskompetensen inom handledarkollektivet behöva vidgas. För att minska sårbarheten kan ett alternativ vara att slopa examensmöjligheterna i ämnesinriktningar och erbjuda en generell doktorsexamen i juridik (eller rättsvetenskap). Specialisering eller inriktning sker inom ramen för studierna, men examen blir generell. Därmed öppnas ytterligare möjligheter till ämnesöverskridande samarbeten när det gäller såväl konkreta doktorandprojekt som handledarkapacitet.

Vidare finns det utmaningar när det gäller rekryteringen av doktorander i rättsvetenskap/juridik, inte endast vid Karlstads universitet utan även vid flertalet av landets lärosäten, som bl.a. beror på att arbetsmarknaden är ytterst gynnsam för blivande jurister. I Karlstad forskarutbildas därför en relativt stor andel av doktoranderna inom ramen för en adjunksanställning. Det innebär att förutsättningarna vad gäller både finansiering och konkreta möjligheter att genomföra utbildningen varierar inom doktorandgruppen. I rapporten framgick att de doktorander som var anställda som adjunkter i hög utsträck fick prioritera grundutbildningen till förmån för de egna studierna, något som dock kommit att begränsas enligt intervjuerna som genomfördes vid lärosätesbesöket. Det är såklart positivt, samtidigt som det är önskvärt med fler helfinansierade doktorandanställningar (med anslagsmedel eller externa medel), för att på så vis utöka antalet doktorander till en begränsad kostnad.

Sammantaget är handledare/lärare och deras sammantagna kompetens adekvat i förhållande till den nuvarande utbildningens innehåll, men antalet handledare är relativt få. På lång sikt behöver såväl antalet doktorander som handledare bli fler, för att kunna möta efterfrågan inom både forskning och grundutbildning. Då forskarutbildningen är relativt nyinrättade, och därtill förutsätts bidra till dels en förstärkning av rättsvetenskaplig forskning, dels grundutbildningens kvalitet, är en fakultets- eller universitetsövergripande satsning på forskarutbildning i juridik önskvärd.

Forskarutbildningsmiljö

Forskarutbildningsmiljön framstår som positiv och tillåtande, där kontakten med såväl doktorandkollegor som övriga kollegor inom ämnet kan beskrivas som nära och spontan. Miljön präglas i hög utsträckning av informella strukturer och samförståndslösningar. Doktoranderna beskriver sig själva som en del av miljön inom ämnet, vilket är mycket positivt. Här kan dock noteras att det i nuläget inte finns någon som är särskilt utsedd som ansvarig för forskarutbildningen (studierektor eller likande samordningsansvar), utan ansvaret ligger i hög utsträckning på handledare och ämnesansvarig. Diskussioner om en sådan studiefunktion har emellertid initierats såväl inom ämnet som på institutionsnivå.

Majoriteten av handledarna är i huvudsak själva aktiva forskare, och publicerar sig i tidskrifter, antologier och monografier. Ingen av doktoranderna tycks emellertid ha varit medförfattare tillsammans med handledare under doktorandtiden, vilket med fördel kan vara ett framgångsrikt sätt att förbereda sig för en karriär inom akademien efter disputation även om doktoranden skriver en monografisk avhandling.

Handledningens frekvens och omfattning varierar beroende på dels den enskilde doktorandens behov, dels var i utbildningsprocessen doktoranden återfinns. Därutöver förs informella samtal inom kollegiet; mellan doktorander samt mellan doktorander och handledare eller andra disputerade lärare. Öppna dörrar och närhet är signifikant för handledningen.

Forskarutbildningen har en tydlig ram, där doktoranderna förväntas presentera sina projekt och forskningsresultat vid fyra olika hållpunkter under utbildningens gång, se vidare nedan i avsnittet Utformning, genomförande och resultat. Det bidrar till stabilitet för såväl doktorand och handledare som forskarutbildningsansvarigt ämne. Det framhålls emellertid att den interna seminarieverksamheten vid ämnet går upp och ned över åren, där de relativt få doktorander och seniora forskare som finns inom ämnet vid lärosätet begränsar omfattningen av verksamheten.

Det finns ett väl etablerat samarbete med Örebro universitet och Linköpings universitet (det så kallad KÖL-samarbetet), inom vilket det hålls seminarier, konferenser och doktorandkurser där såväl doktorander som handledare/lärare medverkar. Det är ett mycket gott komplement till den delvis begränsade interna seminarie- och kursverksamheten.

Sammantaget framstår forskarutbildningsmiljön som god och inkluderande, med omfattande formella och informella samarbeten såväl internt som externt med andra lärosäten för både doktorander och handledare/seniora forskare. Det finns en tydlighet när det gäller utbildningens innehåll och hållpunkter, även om det "formella" ansvaret för utbildningen framstår som något otydligt och i stora delar tycks hamna på handledare, något som riskerar att påverka doktorand-handledarrelationen negativt.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse: Kunskap och förståelse, Färdighet och förmåga, samt Värderingsförmåga och förhållningssätt

Forskarutbildningen i juridik omfattar 240 hp, varav avhandlingsarbetet motsvarar 180 hp (det vill säga tre års heltidsstudier). I den allmänna studieplanen framgår att av kursdelens totala 60 hp, har doktoranderna dels 30 hp obligatoriska kurser, dels valbara kurser motsvarande 30 hp. Den obligatoriska delen utgörs av metod- och teorikurser, samt filosofi och etik, medan de valbara kurserna är kopplade till de enskilda doktorandernas ämnesinriktningar som i huvudsak utgörs av ämnesspecifika kurser vid andra lärosäten i Sverige eller andra nordiska lärosäten, eller kurser/seminarieverksamhet inom ramen för KÖL-samarbetet. Därtill förekommer seminarier i samverkan i andra tvärvetenskapliga samarbeten, såväl inom lärosätet som med andra lärosäten. Hög grad av valbarhet och anpassning till specifika ämnen och enskilda behov tycks vara huvudregeln när det gäller kursdelen.

Forskarutbildningen i juridik baseras i hög utsträckning på enskilda doktoranders egenformulerade forskningsfrågor och forskningsinriktningar. Avhandlingsskrivandet upptar en stor del av utbildningen, och utbildningen blir därmed i hög grad individualiserad då avhandlingarna i huvudsak utgörs av monografier. Vidare är forskarutbildningen utformad så att doktoranderna ingår i såväl nationella och nordiska vetenskapsarbeten, som andra nätverk kopplade till omgivande samhälle och avnämare.

Forskarutbildningen i juridik resulterar i att doktoranderna blir självständiga i hög utsträckning, samtidigt som de ingår i forskarnätverk och andra samarbeten, där både input och output i forskning diskuteras och analyseras.

Sammantaget finns det goda skäl att anta att forskarutbildningens utformning, genomförande och examination resulterar i måluppfyllelse rörande kunskap och förståelse, färdighet och förmåga, samt värderingsförmåga och förhållningssätt.

Jämställdhet

Forskarutbildningen i juridik i Karlstad har vissa utmaningar när det gäller jämställdhet utifrån ett kvantitativt mått. Som framgått är majoriteten av både doktorander och handledare män, detta trots att andelen kvinnor inom grundutbildningen vida överstiger andelen män. Precis som framhålls i självvärderingen behöver en strategisk kompetensförsörjningsplan också omfatta ett jämställdhetsperspektiv som innebär att fler kvinnor rekryteras till doktorand- och läraranställningar.

Det bör emellertid framhållas att jämställdhetsperspektiv i forskarutbildningen också omfattar kvalitativa mått. Jämställdhet, liksom andra aspekter på lika villkor, kan behandlas och diskuteras inom utbildningen oaktat könsbalansen på lärare och doktorander. Genom olika teoretiska eller metodologiska inslag eller moment i de obligatoriska kurserna, kan jämställdhetsperspektivet beaktas, kommuniceras och förankras i utbildningens innehåll och

utformning. Det har inte framgått om, och i så fall hur, jämställdhetsperspektivet har beaktats på sådana sätt i forskarutbildningen.

Vidare kan jämställdhetsaspekten beaktas när det gäller exempelvis externa handledare eller gästföreläsare. Andra exempel handlar om att möjliggöra forskningsvistelse för doktorander under studietiden vid andra lärosäten, där genus- eller jämställdhetsforskning inom juridik återfinns. Det är emellertid oklart om någon sådan diskussion eller analys gjorts inom utbildningen.

Sammantaget behövs ett tydligt och strategiskt arbete för att förstärka jämställdhetsperspektivet i forskarutbildningen, som dock inte enbart behöver vara kopplat till könsbalansen inom doktorand- och lärargrupperna.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Utbildningen, och dess allmänna studieplan, följer de allmänna regler och riktlinjer som finns enligt lag och universitetets interna regler och riktlinjer.

Utbildningens planering och framskridande dokumenteras i individuella studieplaner (ISP), vilka varierar betydligt mellan doktoranderna. ISP kan vara till stor hjälp för såväl doktorand och handledare som ansvariga för utbildningen, varför det finns anledning att se över vad som dokumenteras och hur uppföljningen görs för enskilda doktorander.

De fyra obligatoriska seminarierna under utbildningens gång – uppläggningsseminarium, halvtidsseminarium, textseminarium och slutseminarium – är väl utformade för att möjliggöra uppföljning av studierna och återkoppling till doktoranderna under studietidens gång.

Därtill har handledarkollegiet en tydlig funktion för handledare att diskutera utbildningens innehåll, genomförande och eventuella åtgärder vid behov, och därmed kan handledarkollegiet fungera som informations- och erfarenhetsutbyte för handledare. Det som möjligen saknas är en sammantagen och övergripande analys av hela forskarutbildningen (inkluderande samtliga doktorander) och en diskussion kring gemensamma förhållningssätt inom utbildningen (se nedan under Doktorandperspektiv).

Sammantaget sker det uppföljning och återkoppling, men det är något oklart vilka åtgärder som kan sättas in, eller har satts in, i de fall som doktoranderna inte följer plan. En sammanhållen genomgång och analys av forskarutbildningen utifrån doktoranders genomströmning är därför angelägen.

Doktorandperspektiv

Doktoranderna är över lag nöjda med forskarutbildningen, och de upplever utveckling och progression i sina studier.

Under intervjuerna påtalade doktoranderna att det är få doktorander och handledare inom utbildningen, vilket uppfattades som både positivt och negativt. Det som framhölls som bra var närheten inom ämnet, där det finns goda möjligheter till spontana och informella träffar

för att diskutera aktuella forskningsfrågor med både handledare och andra lärare eller doktorander. Den negativa sidan uppgavs vara dels sårbarheten – om en handledare eller doktorand slutar blir tappat märkbart – dels framtida utmaningar att rekrytera inför pensionsavgångar.

Doktoranderna framhöll att det är viktigt med en god forskningsmiljö, på såväl övergripande som individuella nivå. En fungerande struktur och organisation, med fungerande ISP, kurser, handledare osv. är centralt. Vidare behövs en "kritisk massa" så att vetenskapliga diskussioner kan föras inom ämnet. På en mer individuell nivå blir forskningsmiljön många gånger personberoende, och om exempelvis relationen till handledare inte fungerar inom ett litet ämne kan doktoranden känna sig väldigt utsatt.

Ur ett doktorandperspektiv finns tre utmanande frågor som specifikt bör lyftas:

Den första frågan gäller ISP, som handlar om dels processen kring hur den upprättas, dels hur den följs upp. Det varierar hur den individuella studieplanen tillkommer, där det tycks saknas en gemensam handläggningsordning eller ansvarsordning för vem som ansvarar för studieplanen. Vidare kan det framgå av ISP att doktoranden inte följer planen, men det saknas åtgärder eller en tydlighet i vad som ska ske då så varit fallet. Det framkom även uppgifter om att det ibland förekom att doktoranderna själva står för uppföljningen i studieplanen. Det uttryckts också en viss frustration kring ansvaret för "doktorandtid" och hur den beräknas i studieplanen.

Den andra frågan gäller handledarbyten. Det tycks inte vara helt klart för doktoranderna hur de ska agera om de vill byta handledare. En tydlighet i proceduren efterlyses.

Den tredje frågan gäller doktorandernas formella medinflytande, som tycks vara begränsad, då forskarutbildning och andra närgränsande frågor i huvudsak behandlas i handledarkollegiet, till vilket doktoranderna inte har tillträde. Inte heller är doktoranderna med i det strategiska rådet för juridik.

Sammantaget framstår doktorandernas arbetsmiljö som god, medan deras möjligheter att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla utbildningens innehåll och genomförande tycks vara något begränsad. Här har dock interna diskussioner om hur doktoranders medinflytande kan tillgodoses ytterligare initierats.

Arbetsliv och samverkan

Det finns inget specifikt moment inom forskarutbildningen i juridik som förbereder för en karriär utanför akademien, men utifrån de metodologiska likheterna och forskningens faktiska inverkan i rättslivet, är förutsättningarna för arbete utanför universitet och högskola mycket stora.

Det kan också konstateras att inom det rättsvetenskapliga fältet ligger ofta de teoretiska och metodologiska utgångspunkterna nära den juridiska metoden som används av den yrkespraktiserande juristen. Den rättsvetenskapliga forskningen är en god kunskapskälla för att lösa praktiska juridiska problem, liksom för politiska förändringar. Detta skapar goda

förutsättningar för närhet till och samverkan med såväl det praktiska rättslivet som omgivande samhälle.

Sammantaget är forskarutbildningen i sin helhet mycket användbar och bereder doktoranden att möta förändringar i arbetslivet – såväl inom som utom akademien – på ett bra sätt.

Ämne 4 Kulturgeografi

Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas

Sammantaget bedöms ämnet ha den forskar- och utbildningskompetens på forskarnivå som krävs för att bedriva egen forskarutbildning, vilket innefattar en adekvat intern organisation som möjliggör styrning, kontroll och uppföljning av verksamheten. Detta avser även förutsättningarna för att bedriva forskarutbildning på längre sikt. Utifrån föreskrivna bedömningsgrunder, bifogat dokumentunderlag, platsbesök, och en självvärdering som är kritiskt reflekterande, framkommer egentligen inget som måste åtgärdas. Det som kvarstår är rekommendationer om vad som bör åtgärdas, och flertalet av dem kan med fördel läsas som "utvecklingsmöjligheter". Ämnet bör:

- ta ställning till om det finns anledning att öka antalet obligatoriska poäng i kulturgeografi på forskarutbildningen
- utreda ämnesteoritiska innebörder av det planetära klimat- och ekologiska nödläget, och konsekvenser av dessa för forskarutbildningen
- se över och eventuellt revidera studieplanen, särskilt med avseende på inriktningar och särskild behörighet
- ta ställning till om det finns anledning att stärka den interna formella kvalitetssäkringen av forskarutbildningen genom någon form av årlig uppföljning med dokumentation
- undersöka om det är möjligt och önskvärt att utveckla en tydligare och mer aktiv forskargrupporganisering som är fördelaktig för forskarutbildningsmiljön
- utreda om och hur seminariekulturen kan få ett tydligare kulturgeografiskt ämnesfokus som gynnar doktoranders ämnesidentitet, och där deras roll och delaktighet stärks
- undersöka om det finns anledning att tydliggöra de krav som ställs på doktorander, särskilt de som förmedlas genom handledning
- undersöka möjligheter för externfinansiering som kan gynna forskarutbildningen
- arbeta med visioner och planer på hur ämnet vill att forskarutbildningen skall utvecklas på kortare och längre sikt, inklusive alternativ och idéer som inte låter sig fångas i dagens för-givet-tagna föreställningar om forskarutbildning
- beakta att av ämnets nu tre anställda professorer är två i en ålder där pensionsavgångar eventuellt kan vara relativt förestående
- motverka, i den utsträckning det är möjligt, en ojämn könsfördelning bland professorerna vid eventuell nyrekrytering eller befordran
- arbeta för att öka antalet docenter som är (eller identifierar sig som) kvinnor
- undersöka om den nuvarande ojämna könsfördelningen bland doktorander motiverar någon form av åtgärder

Förutsättningar

De flesta kulturgeograferna vid institutionen publicerar aktivt, vilket framgår av bibliometriska data för kulturgeografi (2018-2022). Av 48 publicerade artiklar under

perioden, mestadels på engelska, var 14 stycken från 2022, och till det kan läggas totalt 13 bokkapitel. Artiklarna är publicerade i en relativt spridd flora av tidskrifter, med i en del fall något tveksam kvalitet och närhet till kulturgeografi, men sammantaget återspeglas en forskningskompetens inom områden som är adekvata för ämnets forskarutbildning (och som är i enlighet med vad som hänvisas till i "Studieplan för utbildning på forskarnivå i kulturgeografi").

I självvärderingen lyfts fram att den alltmer vanligt förekommande sammanläggningsavhandlingen innebär en kompetensutmaning då den kräver att handledare både ligger nära forskningsfronten och att de kan författa tidskriftsartiklar. Den senast tillträdde professorn har en redaktörskompetens som säkert här är en värdefull tillgång. Andra kompetenser som ligger nära forskarutbildning är de som förvärfvas genom att söka externa forskningsmedel och att leda forskningsprojekt. Dessa kompetenser framgår dock inte tydligt i självvärderingen, och de aktualiserades inte heller i mer konkreta termer vid platsbesöket.

Enligt självvärderingen har för närvarande 12 personer handledaruppdrag på forskarutbildningen. Av dessa är 4 professorer, 3 är docenter och 5 är lektorer (där några avser att ansöka om docentur i närtid). Samtliga handledare har (med ett undantag) genomgått pedagogisk kurs i doktorandhandledning. Närmare 50% av tillgängliga handledare har disputerat vid institutionen, vilket inte framstår som särskilt anmärkningsvärt med tanke på utbudet av forskarutbildning i kulturgeografi och akademiska anställningsmöjligheter i ämnet vid svenska lärosäten.

En grundläggande aspekt av forskarutbildning är att den i progression föregås av utbildning på avancerad nivå. Detta innebär att erfarenhet av planering, genomförande och utvärdering av utbildning inom ämnet på avancerad nivå blir en viktig lärarkompetens även för forskarutbildningen. Här kan noteras att ämnet, utöver ett mastersprogram i samarbete med Media och Kommunikationsvetenskap, inte verkar ha särskilt mycket utbildning på avancerad nivå, vilket kan betraktas som hämmande för utvecklingen av lärarkompetenser i ämnet som är centrala i ett forskarutbildningsperspektiv (särskilt avseende närhet till forskningsfront och aktuell ämnesdebatt i kulturgeografi).

Sammantaget bedöms tillgången på handledare och lärare med vetenskaplig och pedagogisk kompetens vara tillräcklig, särskilt med tanke på att det här handlar om en forskarutbildning av relativt blygsam volym (för närvarande är totalt 6/7 doktorander inskrivna). Utifrån nuvarande antal professorer och docentmeriterade lektorer är kompetensen även tillräcklig för att ge doktorandkurser och genomföra andra utbildningsmoment på en innehållslig nivå i ämnet som krävs på forskarutbildningen. Vad gäller personalförsörjningen på lite längre sikt bör det särskilt beaktas att av ämnets nu tre anställda professorer är två i en ålder där pensionsavgångar eventuellt kan vara relativt förestående. En sannolik ökning av antalet docentmeriterade lektorer bidrar till personalstabiliteten även på längre sikt.

Forskarutbildningsmiljö

Att den forskning som bedrivs inom ämnet är av sådan kvalitet att den genererar vetenskapliga publikationer framgår av bibliometriska data. Av publikationerna kan man dra slutsatsen att dessa i stora drag sammanfaller med de dominerande forskningsfälten inom ämnet som de framställs i självvärderingen. Utifrån en möjlig subdisciplinär kategorisering kan merparten av publikationerna placeras i turismgeografi, samhällsgeografi eller utbildningsgeografi. Till det kan läggas att studier av lokala geografier är vanligt förekommande (via ett fokus på plats, landskap och region), och att det inte är ovanligt att forskningen har en empirisk betoning snarare än att vara ämnesteoretiskt driven. Utifrån ämnets storlek och antalet medarbetare (inklusive 1 postdoktor och 1 gästforskare) så förefaller forskningsaktiviteten (med antal publikationer som mått) sammantaget vara av relativt rimlig omfattning. Det kan även konstateras att i princip samtliga uppsatta handledares namn återfinns på ämnets publikationslista.

Huruvida forskningens kvalitet och omfattning kan sägas utgöra en tillräckligt god grund för att bedriva forskarutbildning på en hög vetenskaplig nivå i kulturgeografi är delvis något annat. Det blir här en fråga om att bedöma den "miljö" som i praktiken binder samman ämnets forskning och dess utbildning. Vad gäller den interna forskarutbildningsmiljön så är det, utifrån självvärderingen och platsbesöket, inte alldeles lätt att avgöra hur ämnets forskning och/eller forskningsinriktningar återspeglas som förutsättningar för forskarutbildningen, utöver att handledare kan erbjudas som är tillräckligt forskningskvalificerade i doktorandernas respektive områden.

Seminarieaktivitet, som central komponent i en forskarutbildningsmiljö, förfaller vara relativt aktiv och regelbunden. Det framgår dock inte mer i detalj hur denna planeras och genomförs i relation till, eller utifrån, ämnets forskningsinriktningar eller forskarutbildningens profil. Det tycks existera någon form av turismgeografisk forskargrupp, men det är svårare att urskilja andra motsvarande interna grupperingar. Det är här fullt rimligt att anta att kulturgeografiämnet och forskarutbildningens storlek minskar både nödvändigheten och möjligheterna för organisatorisk och utbildningsmässig forskningsspecialisering.

Vad gäller den interna forskarutbildningsmiljön så förstärks denna genom att forskarutbildningen i Media och Kommunikationsvetenskap (MKV) tillhör samma institution. Av självvärderingen att döma har detta även inneburit en vitalisering av forskarutbildningen i kulturgeografi, inte minst genom delaktighet i forskargruppen Geomedia. Eftersom denna till delar återspeglar en rumslig vändning inom MKV så finns det skäl att anta att närheten förstärker den "socio-rumsliga" ämnesteoretiska traditionen som hittills varit framträdande i kulturgeografins forskarutbildning. I ämnets vidare forskarutbildningsmiljö ingår, förutom Geomedia, även Centrum för samhällsvetenskapernas didaktik, Centrum för forskning om hållbar samhällsförändring, och den nyligen uppstartade forskarskolan WATCH (Att planera för vattenutmaningar i det hållbara samhällsbyggandet).

Sammantaget bedöms den kulturgeografiska forskningen vara av den kvalitet och omfattning som krävs för att bedriva utbildning på forskarnivå på en tillräckligt hög

vetenskaplig nivå. Det kan konstateras att relevant samverkan även sker med det omgivande samhället, främst lokalt, regionalt och till delar nationellt, men där den internationella samverkan kanske inte framstår med lika stor tydlighet.

Utformning, genomförande och resultat

I "Studieplan för utbildning på forskarnivå i kulturgeografi" framgår att det utöver allmän doktorsexamen i kulturgeografi även finns två inriktningar. Den första är *Kulturgeografi med inriktning geografididaktik*, och den andra är *Kulturgeografi i hållbar samhällsförändring*. Detta pekar på en intern organisations- och utbildningskomplexitet som kan förtjäna en viss ytterligare uppmärksamhet, och som även kan motivera en viss översyn och uppdatering av studieplanen. Enligt särskild behörighet krävs avklarade kurser om minst 75 högskolepoäng i kulturgeografi, men enligt studieplanen behöver dessa inte vara på avancerad nivå. En rekommendation är att se över om denna särskilda behörighet är rimlig att behålla.

I studieplanen redovisas, i enlighet med vanligt förekommande praxis, de allmänna målen för utbildning på forskarnivå enligt examensordningen (Högskoleförordningen). Men det anges även ämnesspecifika mål för forskarutbildningen. Enligt dessa skall den forskarstuderande även visa förmåga att:

- självständigt och kritiskt kunna utnyttja teoretiska insikter och metodiska färdigheter i såväl egen forskning, i första hand dokumenterad i en licentiatuppsats eller doktorsavhandling, som i ställningstaganden till kulturgeografiska problem överhuvudtaget.
- kritiskt förhålla sig till internationella ämnesspecifika förhållanden genom att skaffa sig erfarenheter från internationella konferenser, deltagande i utlandsexkursioner eller genom att vistas en längre tid vid utländskt lärosäte.

I ett tilläggsdokument till studieplanen ("Precisering av studieordning för forskarutbildning i kulturgeografi") återfinns rekommendationer för val av kurser under olika tidsperioder, samt speciella krav som ställs på successiv avrapportering av det vetenskapliga arbetet i samband med doktorandseminarier (ettårs-seminarium, halvtids-seminarium och slutseminarium). Den i förväg angivna successiva avrapporteringen bidrar till att säkerställa progression i utbildningen, och de ingående doktorandseminarierna kan betraktas som examinationsmoment i den delen av utbildningen som utgörs av doktorsavhandlingens 165 hp. Vid intern och extern granskning av avhandlingsmanus använder ämnet sig även av den nu vanligt förekommande "färgskalan". Det framgår dock inte närmare vilka bedömningskriterier som används, och det går därmed inte heller att avgöra hur dessa korresponderar med examensmålen. Om en sådan bedömningsmall inte redan finns blir därför rekommendationen att ta fram en sådan (i syfte att öka transparensen i granskningar, vilket inte skall förväxlas med att upprätta en lista av kriterier som pliktskyldigt skall bockas av).

I sedvanlig ordning dokumenteras studieresultat och progression i den individuella studieplanen (ISP). De som bifogats ger en indikation på Covid-19 pandemins negativa inverkan på forskarstudier under perioden, vilket även av förklarliga skäl påverkat och

förskjutit genomströmningen på forskarutbildningen. Det kan här noteras att en ISP inte enbart behöver hanteras som ett formellt dokument som med regelbundenhet måste fyllas med obligatoriska uppgifter. Det finns även utrymme för pedagogisk dokumentation kopplad till doktorandens måluppfyllelse gällande egen forskning och studier. Betydelsen av kortfattad positiv återkoppling skall här inte underskattas.

I forskarutbildningen ingår två obligatoriska kurser, en introduktionskurs omfattande 7,5 hp och en utlandsexkursion på 7,5 hp. I studieplanen hänvisas även till universitetsgemensamma kurser som doktoranden har möjlighet att välja, och till det nationella utbudet av valbara kurser. I självvärderingen markeras vikten av att forskarutbildningen har ett utbyte med andra kulturgeografiska institutioner, och följaktligen uppmanas doktorander att söka de nationella forskarkurser i kulturgeografi som kontinuerligt erbjuds. Representanter från handledarkollegiet har dessutom själva varit aktivt delaktiga i arbetet med återkommande nationella kurser, och även arrangerat de eftersökta kurserna "Classics in theories on space and place" och "Feminist geographies". Den medvetna nationella kursorienteringen bidrar substantiellt till att säkerställa att utbildningen förmedlar en bred kunskap och förståelse inom forskarutbildningsämnet kulturgeografi.

I en nationell jämförelse förefaller omfattningen av obligatoriska kurser (15 hp) vara i minsta laget. Den ena obligatoriska kursen, utlandsexkursionen på 7.5 hp, är synnerligen motiverad på en forskarutbildning i kulturgeografi, och den bidrar till att svara upp mot ett av de angivna ämnesspecifika målen i studieplanen. Den andra obligatoriska kursen, introduktionskursen på 7.5 hp, förmedlar kunskaper och färdigheter i kulturgeografins moderna idéhistoriska och ämnesteoretiska utveckling, samt analytiska redskap för att förstå och analysera denna utveckling. Även den kursen är synnerligen motiverad, inte minst i perspektiv av målet "bred kunskap och förståelse inom forskarutbildningsämnet".

Men efter introduktionskursens idéhistoriska perspektiv är det slut på obligatoriska kurser i kulturgeografi. En rekommendation som följer är att utreda möjligheterna att öka antalet obligatoriska poäng i ämnet, och där särskilt en kurs som täcker in aktuella ämnesperspektiv och debatter eller liknande bör övervägas. Med hänsyn till kunskaper och färdigheter gällande "metodik inom kulturgeografi" kan det finnas skäl att även överväga en obligatorisk kurs i "kulturgeografisk metod(ologi)".

Till det kan läggas en ytterligare utmaning som problematiserar själva grundvalarna för vad idag, och inom överskådlig framtid, skall räknas som "bred kunskap och förståelse inom kulturgeografi", och som får konsekvenser för hur doktorander i ämnet kan ges förutsättningar för att "bidra till samhällets utveckling". Utan omskrivningar står vi nu inför ett planetärt klimat- och ekologiskt nödläge/sammanbrott. I ett ämnesperspektiv kan man argumentera för att den moderna kulturgeografien huvudsakligen har utgått från Jorden som en relativt stabil grund för "samhälle och natur", vilken den med all planetär klimatekologisk tydlighet inte längre är. Den moderna kulturgeografien har även teoretiserat och begreppsliggjort Jorden som Jordytan, men detta referensplan utmanas nu av den planetära skalans översättningsfunktion. Det är svårt att inte dra slutsatsen att detta aktualiserar fundamentala ämnesteoretiska frågor som handlar om vilka kunskaper, färdigheter,

värderingar och förhållningssätt som en nutids- och framtidsrelevant forskarutbildning i kulturgeografi överhuvudtaget skall förmedla.

Sammantaget bedöms forskarutbildningens utformning och genomförande, inklusive med det existerande kursutbudet i beaktande, säkerställa måluppfyllelse av examensmålen för doktorsexamen. Det finns ingen anledning att betvivla att detta säkerställs genom adekvata och tillräckliga examinationsförfaranden. Självvärderingen och platsbesöket lämnar ett intryck av att det finns en grundläggande respekt för doktoranderna och deras olika intressen och särarter, vilken här tolkas som ett positivt incitament för att utveckla den på forskarutbildningen eftersträvarvärda "intellektuella självständigheten".

Jämställdhet

På institutionsnivå arbetar ämnet utifrån en konkret handlingsplan som syftar till aktivt för att främja jämställdhet, vilket även framgått under platsbesöket. På forskarutbildningen innebär det att handledaruppdrag och kursansvar fördelas så jämställt som möjligt. En vägledande princip är att både kvinnor och män skall ingå i en handledarkonstellation, även om tillsättning av handledare sker utifrån inriktning och ämneskompetens inom doktorandens område. Vid rekrytering av externa bedömare och opponenter eftersträvas en så jämn könsbalans som möjligt, och här uppkommer det sedvanliga dilemmat som innebär att det är svårt att inom akademien göra avsteg från den meritokratiska principen. Denna princip gäller även vid tillsättning av doktorandtjänster, medan annat, som exempelvis undervisningsuppdrag för doktorander, fördelas i möjligaste enligt jämställdhetsprincipen.

Ett jämställdhetsperspektiv är en obligatorisk bedömningsgrund för denna utvärdering, men hur detta skall beaktas, kommuniceras och förankras i forskarutbildningens innehåll, utformning och genomförande är varken givet eller oproblematiskt. Forskarutbildningen skall förmedla kunskaper och färdigheter som syftar till att omvandla forskarstuderande till självständiga forskarsubjekt. I förlängningen innebär detta att utbildningen även är intimt sammanvävd med en produktion av sociala subjektiviteter, vilka inte enkelt korresponderar med det rådande jämställdhetsparadigmets uppdelning i kvinnor och män.

Det framgår av självvärderingen att det, utöver jämställdhet, även finns en medvetenhet om "normkritik" och "genus", vilket inte minst är relevant i en forskarutbildning som medverkar i en subjektivitetsproduktion i ett ämne som fortfarande kan läsas som maskulint, eller till och med maskulinistiskt, präglad. Kanske finns det anledning att uppmärksamma detta ytterligare i forskarutbildningens subjektivitetsproduktion, och på sätt som går bortom det traditionella och institutionaliserade policyorienterade jämställdhetsperspektivet. För övrigt kan det noteras att "genusperspektiv" och "mångfaldsperspektiv" återfinns i Karlstads universitets policydokument, men att dessa av någon outgrundlig anledning inte finns med tillsammans med jämställdhet i denna bedömningsgrund (vilket säkert påverkat självvärderingen under jämställdhetsavsnittet).

I dagsläget existerar en ojämn könsfördelning bland professorerna, eftersom samtliga är (eller med ganska stor sannolikhet identifierar sig som) män. I ett jämställdhetsperspektiv är det därför särskilt angeläget vid eventuell nyrekrytering eller befordran att motverka den

existerade ojämna könsfördelningen på professorsnivå, i den utsträckning det är nu är möjligt i det meritokratiska systemet. På liknande sätt kan det vara önskvärt att arbeta för att öka antalet docenter som är (eller identifierar sig som) kvinnor. På forskarutbildningen är för närvarande 5 av 7 doktorander män (enligt erhållit statistikunderlag), vilket i ett jämställdhetsperspektiv motiverar en analys, och eventuellt någon form av åtgärdsplan.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Ämnet är väl integrerat med det arbete som görs inom ramen för forskarutbildning på universitets- och fakultetsnivå, vilket garanterar systematik på denna övergripande nivå. Vad gäller den interna egenkontrollerade delen av utbildningen så hänvisas det i självvärderingen till ett dokument, "Arbetsordning handledarkollegiet och handledarrådet för forskarämnet kulturgeografi vid Karlstads universitet". Enligt detta utgörs Handledarkollegiet av handledarna, och Handledarrådet av dess professorer och docenter, och bägges övergripande uppgift är att kvalitetssäkra forskarutbildningen. Det framgår inte av underlaget hur denna uppgift utförs mer i detalj. Det är möjligt att stärka den formella systematiken, och öka transparensen, i denna genom någon form av årlig dokumenterad uppföljning.

Handledarkollegiet har regelbundna möten, ett antal gånger per termin, och är det organ där doktorandernas progression diskuteras och följs upp utifrån utbildningens studieordning. Ett fokus ligger på frågor som rör handledning av specifika doktorander, men handledarkollegiet fungerar även som ett forum för utbyte av erfarenheter och kunskaper som rör handledning mer generellt. Handledarkollegiet är främst inriktat mot att följa upp den delen av utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination som handlar om doktoranders avhandlingsarbeten, eller aspekter som ligger nära.

I självvärderingen exemplifieras detta av att uppmärksamhet riktas mot utbildningsmässiga utmaningar som följer av att sammanläggningsavhandlingen blivit alltmer vanligt förekommande. Något förenklat så kan en avhandling (monografi) succesivt mogna fram under utbildningens gång, medan sammanläggningsavhandlingen kräver publikationer (tidskriftsartiklar) så fort som det är möjligt. Sammanläggningsavhandlingen gynnas av handledare, inte sällan med externfinansierade projekt, som ligger i framkant av ett någorlunda avgränsat forskningsfält där en doktorand snabbt kan få en någorlunda redan definierad ruta. Det förefaller som om handledarkompetensen i dagsläget, och just i detta avseende, är mindre rustat för att utbilda sammanläggningsdoktorander. Samtidigt kvarstår faktum enligt studieplanen, det vill säga att avhandling för doktorsexamen i kulturgeografi kan vara en monografi eller en sammanläggning av publikationer.

Sammantaget konstateras att utbildningens innehåll, utformning, genomförande och examination följs upp systematiskt och att återkopplingsmekanismer finns etablerade inom handledarkollegiet. Detta avser särskilt doktoranders individuella utbildning(ar). Därmed blir det även tillräckligt uppenbart att en forskarutbildning, av den aktuella storleken, i praktiken varken blir så mycket mer eller mindre än den utbildning som representeras av de relativt få doktorander som för tillfället genomgår utbildningen.

Detta innebär inte att ämnet även kan, och bör, arbeta med forskarutbildningen som sådan. Även översikter av hur olika kurser bidrar till uppfyllelse av examensmålen har sin roll och systematiska funktion. Men en rekommendation blir att även lägga ner arbete på att kartlägga och formulera visioner och planer på hur ämnet vill att forskarutbildningen skall utvecklas på kortare och längre sikt. En faktor att inkludera är möjligheterna till externfinansiering som kan gynna forskarutbildningen. Detta utesluter inte alls en prövning och utveckling av visioner och planer som innehåller andra kreativa eller radikala alternativ och idéer som inte låter sig fångas i dagens för-givet-tagna föreställningar om forskarutbildning.

Doktorandperspektiv

Enligt de (endast två) doktorander som närvarade vid platsbesöket framkom inget annat än att doktorandrepresentationen upplevs som tillfredställande och tillräcklig med avseende på möjligheter till inflytande. Ett tecken på detta är att doktoranderna intervjuades av ämnesansvarig i samband med arbetet med självvärderingen, även om de inte var remissinstans för densamma. Det kan noteras att det finns ett visst missnöje bland doktoranderna som handlar om bristande möjligheter att undervisa i den utsträckning man skulle vilja, och att man inte ser en tydlig plan för hur undervisning tilldelas.

Träffar där alla doktorander är samtidigt närvarande tycks sällan äga rum. Detta har säkert en rad naturliga förklaringar, men kan ändå förtjäna en extra tanke eftersom det har att göra med doktorandernas möjligheter att som kollektiv ta en aktiv roll i arbetet med att påverka och utveckla forskarutbildningen. Vad gäller denna så upplever doktoranderna att den är "svår att hålla samman", inte minst på grund av att de själva har väldigt olika intressen, kan befinna sig i olika faser, och vara förankrade i olika forskargrupper.

I sammanhanget kan det inte uteslutas att universitetets "forskarskoleutbildningsprofil", som doktoranderna i mångt och mycket upplever som positiv, även innehåller potentiellt negativa aspekter för genomförandet av ämnets egen forskarutbildning. I vart fall kan det finnas anledning att ytterligare stärka doktorandernas ämnestillhörighet och identitet som doktorander på en forskarutbildning i kulturgeografi. Seminariekulturen i kulturgeografi upplevs av doktoranderna som "splittrad" och "kluddig", och de tycks sakna en tydlig seminariereserie med ämnesfokus (kulturgeografi). Detta signalerar att det här finns en möjlighet att öka doktorandernas roll och delaktighet i arbetet med sådana seminarier.

Det framkommer tydligt att doktoranderna ges stora möjligheter att ta en aktiv roll i arbetet med att utveckla sin egen utbildning, med avseende både på innehåll och genomförande. På det hela taget uppfattar de forskarutbildningsmiljön i kulturgeografi som god, uppmuntrande och utmanande. Men även om det är både nödvändigt och givande att ta ett stort självständigt ansvar för sin egen forskarutbildning, så upplevs "kravbilden" ibland som inte tillräckligt tydlig. Den frihet som ges och uppskattas kan ibland "kanske vara för stor".

I bakgrunden lurar även en psykosocial arbetsmiljöproblematik, och flera doktorander har varit sjukskrivna. Skälen har varit väldigt olika, men inget har framkommit som tyder på att det finns brister i den psykosociala arbets- eller studiemiljön. Däremot uttrycks det i termer

av "doktorandstress", och det finns en önskan om att denna fångas upp tidigare, tydligare, och särskilt av handledare. Doktoranderna uttrycker även farhågor om vad som kan ses som en slags tendens att normalisera "doktorandstress", vilket aktualiserar mer generella strukturella aspekter av dagens forskarutbildning som även ämnet kan ha anledning att beakta. I sammanhanget kan det nämnas att det har förekommit att doktorander har bytt handledare, men att detta har genomförts under ordnade och odramatiska former. Detta tolkas här som tecken på en professionell hantering.

Arbetsliv och samverkan

I en forskarutbildning ligger fokus på forskning, och utbildningen kvalificerar huvudsakligen för arbete inom akademien. Det finns ingen anledning att betvivla att forskarutbildningen i kulturgeografi är utformad och genomförs på ett sätt som förbereder doktoranderna för att möta ett kommande arbetsliv inom akademien. Forskarutbildningen i kulturgeografi har dessutom en tradition av att ha relativt omfattande lokala och regionala förankringar, vilka ger förutsättningar för att utveckla samverkanskompetenser. Dessa reproduceras och förstärks av utbildningens nuvarande överlappningar med forskargrupper och centrumbildningar med kopplingar även till samhälle och arbetsliv utanför akademien.

Vad gäller att förbereda doktoranderna även för ett arbete utanför akademien så framgår det av självvärderingen att detta i första hand sker i form av kurser och presentationer av CV, karriärplanering och portföljsbyggande som genomförs på fakultets- och universitetsövergripande nivå. Det framgår också av denna att det finns en medvetenhet om att "karriärplaneringen" på forskarutbildningen skulle kunna utvecklas ytterligare, men också att detta inte är enkelt då det konkurrerar med det huvudsakliga utbildningsansvaret.

I examenkriterierna för utbildning på forskarnivå ingår att doktoranden skall "visa förutsättningar för att /.../ i andra kvalificerade professionella sammanhang bidra till samhällets utveckling". Det kan då konstateras att i stort sett alla doktorander i kulturgeografi har erhållit arbete efter disputation, och inte bara på universitet utan även utanför akademien.

Ämne 5 Medie- och kommunikationsvetenskap

Sammanfattning inklusive goda exempel samt vad som bör och måste åtgärdas

Forskarutbildningen i Medie- och kommunikationsvetenskap (mkv) har funnits sedan år 2002. 14 doktorander har disputerat och för närvarande är sex doktorander aktiva. Sedan starten har en doktorand avbrutit utbildningen. Finansiering kommer från fakultet samt genom externa medel. Institutionen har tre professorer, fyra docenter och åtta disputerade lektorer. Institutionen ingår i det så kallade TRAIN-nätverket, som samlar nästan samtliga svenska forskarutbildningar i mkv. Nätverket organiserar grundläggande kurser i mkv, därutöver erbjuds doktoranderna kurser organiserade i Karlstad, dels inom, dels utom institutionen. Doktorander kan också ta speciella läskurser. Söktrycket på utbildningen är högt, och många sökande kommer från andra länder. Utbildningen har en tydlig profil med två huvudsakliga inriktningar. Doktorandgruppen är nöjd med utbildningen.

En sammanfattande bedömning är att forskarutbildningen i mkv håller mycket hög klass. Lärar/forskargruppen har en bred kompetens och är mycket internationellt inriktad med många internationella publikationer och nätverk. Kursutbudet är på det stora hela tillfredsställande, inte minst genom deltagandet i TRAIN-nätverket. Forskarutbildningsmiljön erbjuder på ett fullgott sätt handledning, seminarier och internationella möjligheter.

Miljön är både stabil och framåtriktad. En viktig uppgift framöver är emellertid att se till att möjligheter skapas för att fler doktorander ska kunna antas. Handledarkompetensen finns där. Fler doktorander skapar en bättre forskarutbildningsnivå. Men det ger också fler lärare möjligheter att skapa handledarerfarenheter, vilket krävs för befordran till docent och professor. Utan dessa möjligheter är risken den att personal lämnar arbetsplatsen. Det är också viktigt att se till att arbeta med en jämställdhetsfråga: samtliga professorer är män. Dessa är strukturella frågor som institutionen själv inte kan lösa: detta är en fråga för fakulteten och i förlängningen Karlstads universitet. Vad som kan förbättras på den mer institutionella nivån, och som är frågor för Handledarkollegiet, gäller tydligare riktlinjer för doktorander vad gäller vägen genom utbildningen samt en mer systematisk användning av 90-procentseminariet. Det skulle också vara önskvärt med doktorandrepresentation i Handledarkollegiet.

Rekommendationer

1. Fakulteten och universitetet bör avsätta resurser så att ett större antal doktorander kan antas till forskarutbildningen.
2. Handledarkollegiet bör upprätta tydligare riktlinjer för doktorandernas väg genom utbildningen avseende vilka kurser som ska tas och när. Häri ingår också tydligare instruktioner för hur nya doktorander ska introduceras i miljön.
3. Handledarkollegiet bör arbeta mer systematiskt med de synpunkter som framkommer vid 90-procentseminariet. En skriftlig sammanfattning på vad som krävs av doktorander framöver, och vad som rekommenderas doktorander framöver, bör sammanställas.

4. Handledarkollegiet bör överväga att tillåta doktorandrepresentation i Handledarkollegiet.

Förutsättningar

Personal

Forskarutbildningen har för närvarande sex aktiva doktorander samt två inskrivna som ej är aktiva. För att kunna handleda och bedriva utbildning på denna nivå har institutionen inom ämnet tre fast anställda professorer och fyra fast anställda docenter. Därutöver finns det åtta disputerade lektorer. De anställda har en bred kompetens. Den täcker med självklarhet institutionens och forskarutbildningens två specialinriktningar inom fältet: *Geomedia* och *digital journalistik*. Inom dessa två specialinriktningar finns det ett flertal positioner med hög kompetens. Därutöver har lärar/forskargruppen kompetenser inom disciplinen mkv mer generell: de har kompetens att handleda och undervisa även inom andra delar av fältet än de två specialiseringarna. Inom dessa två specialinriktningar finns det över huvud taget ett flertal positioner med hög kompetens, vilket innebär att kompetensen inte står och faller med en enstaka forskare, något som är viktigt ur ett längre tidsperspektiv. En tänkbar tillkommande profil är *Visuell kommunikation och design*, vilket skulle utgöra ett intressant tillskott.

Sammanfattningsvis är den sammantagna kompetensen utan tvekan adekvat och står i proportion till utbildningens volym, innehåll och genomförande på kort och lång sikt. Kompetensen är så stark att det hade varit möjligt att fördubbla doktorandgruppen om medel hade funnits. En utmaning som finns är att behålla de forskare/lärare som finns och möjliggöra forskningstid för dem, samt finna medel för anställning av fler doktorander.

Forskarutbildningsmiljö

Forskningen som bedrivs inom institutionen håller en mycket hög internationell nivå. Listan över publikationer från de senaste fem åren är imponerande. Gruppen har publicerat monografier på för fältet internationellt viktiga förlag som Routledge och Edward Elgar. Därutöver har gruppen publicerat ett stort antal artiklar i för fältet viktiga tidskrifter som *Convergence*, *Media and Communication*, *Journalism*, *Journalism Practice*, *Digital Journalism* och *Annals of the American Association of Geographers*. Publikationslistan pekar på att gruppen ingår i den internationella gemenskapen kring fältet mkv, och att de tar tydliga positioner där. Vad som är speciellt positivt är att listan över publicerade verk fördelar sig över många av forskarna, inklusive lektorer som ännu inte är docenter. En annan indikator på forskningens kvalitet är att forskarna har varit mycket framgångsrika med att få beviljat externa forskningsmedel. En viktig beståndsdel i miljön är institutionens seminarier. Samverkan med det omgivande samhället sker i relation till ämnets båda specialinriktningar. För digital journalistik genomförs detta främst genom det så kallade Ander-seminariet i journalistik där forskare och doktorander möter representanter för mediebranschen. För Geomedia genomförs en årlig Geomediadag, vilken också innehåller möten med branschrepresentanter. Till detta kan läggas samarbetet med Institutet för mediestudier i Stockholm.

Sammanfattningsvis är det ingen tvekan om att forskningen vid institutionen har den kvalitet och omfattning som krävs för att bedriva utbildning på forskarnivå på en hög vetenskaplig nivå. Relevant samverkan sker med det omgivande samhället nationellt. Internationell samverkan med det omgivande samhället är inte lika flitigt förekommande.

Utformning, genomförande och resultat

Måluppfyllelse: Kunskap och förståelse, Färdighet och förmåga, samt Värderingsförmåga och förhållningssätt

Institutionen erbjuder utbildning som kan leda till antingen doktorsexamen eller licentiatexamen. Kursdelen för en doktorsexamen uppgår till 90 hp och avhandlingen till 150 hp, medan kursdelen för licentiatexamen uppgår till 45 hp och uppsatsen till 75 hp. Studieplanen anger en uppdelning mellan ämnesspecifika baskurser och ämnesspecifika specialkurser. Baskurserna är obligatoriska och omfattar 30 högskolepoäng för doktorsexamen, 22,5 högskolepoäng för licentiatexamen. Specialkurserna omfattar 60 högskolepoäng för doktorsexamen och upp till 22,5 högskolepoäng för licentiatexamen. Som angivet i studieplanen anordnas specialkurserna ”mot bakgrund av den speciella kompetens som finns bland forskarna inom ämnet och de speciella intressen som finns hos deltagarna”.

Baskurserna består av två kurser som ger grundkompetens inom mkv (15 hp totalt) samt av kurser som ger metodologisk kompetens. De två grundkurserna, en som behandlar ämnets historiska bakgrund och en som behandlar ämnets nuvarande viktigaste debatter, ges inom ramen för det nationella informella nätverket TRAIN. Genom detta nätverk får i princip samtliga mkv-doktorander i Sverige möjlighet att ta del av ämnets rötter och samtidigt genom föreläsningar och examinationer av landets ledande forskare. Den samtidsorienterade kursen har sin bas i Karlstad och genomförs i samarbete med Malmö universitet, men även forskare från andra lärosäten medverkar.

TRAIN-nätverket erbjuder även, via Göteborgs universitet, en kurs i kvantitativa metoder. Kurser i olika former av kvalitativ metodik erbjuds av ett flertal lärosäten, och mkv-doktoranderna har tagit sådana kurser bland annat i Karlstad, vid Södertörns högskola och i Umeå.

Valbara kurser kan vara sådana som erbjuds i Karlstad eller vid andra lärosäten men de kan också bestå av individuella läskurser.

Utöver kurser erbjuds doktorandseminarier och workshops, ofta i internationella sammanhang. Syftet är att ge doktoranderna en möjlighet att presentera sitt arbete och få synpunkter på det i en högkvalitativ miljö. Aktiviteterna kan leda till doktorandpoäng.

Avhandlingen kan utgöras av antingen en monografi eller en sammanläggningsavhandling. Monografi anges som ”standardformat om inget annat anges”, men några av de nu aktiva doktoranderna arbetar på sammanläggningsavhandlingar.

Upplägget med en distinktion mellan obligatoriska baskurser och specialkurser som väljs i samråd med handledare, och där vissa kurser utgör läskurser, går igen på de flesta forskarutbildningar inom humsam, och är logiskt. En utmaning som finns när en institution har förhållandevis få doktorander är att kunna erbjuda kurser som både ger bredd och djup. Karlstad, liksom nästan alla andra mkv-utbildningar i Sverige, löser detta till stor del genom TRAIN-nätverket. Denna modell – att erbjuda två grundkurser som de flesta mkv-doktorander i Sverige tar samt att därutöver erbjuda specialkurser – ger mkv-doktorander både en högkvalitativ utbildning och ett nätverk av kollegor. Det ger också doktorander en möjlighet att se på likheter och skillnader i hur forskning kan bedrivas inom mkv.

Jämställdhet

Ett jämställdhetsperspektiv inbegriper, som författarna av självvärderingen skriver, vem som bedriver utbildningen, vilka som tar del, samt hur utbildningen utformas och genomförs.

Handledarkollegiet är i princip jämnt fördelat mellan kvinnor och män, liksom gruppen huvudhandledare. Däremot är samtliga professorer män. Gruppen aktiva doktorander består för närvarande av fem kvinnor och en icke-binär person. Tidigare dominerade emellertid män bland doktoranderna. Handledarkollegiet strävar efter god balans i litteraturlistor och att genus- och mångfaldsperspektiv ges utrymme.

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det naturligtvis inte idealiskt att samtliga professorer i miljön är män, och att inga doktorander är män. Dessa förhållanden hänger emellertid inte ihop, utan måste tas i beaktande var för sig. Vad gäller professorssituationen är det viktigt att komma ihåg att det finns flera kvinnliga docenter, och att situationen kan förbättras ganska snabbt. Vad gäller könsfördelningen bland doktorander är det inom ämnet som helhet en dominans av kvinnliga doktorander (liksom av kvinnliga masterstuderande och kvinnliga studenter på grundnivå); situationen är alltså inte unik för Karlstad. Det är med andra ord inte en situation som är lätt att åtgärda. Det är emellertid viktigt att vid kommande anställningar låta könsfaktorn spela in om det finns toppkandidater med lika starka meriter.

Uppföljning, åtgärder och återkoppling

Doktoranderna presenterar och får synpunkter på sina avhandlingsarbeten vid tre tillfällen före disputation: PM, femtioprocentseminarium samt nittioprocentseminarium. Vid de två sistnämnda seminarierna anlitas en extern kommentator. Examinator har det övergripande ansvaret och genomför den avslutande så kallade grönläsningen. Utöver studieplan bedrivs utbildningen utifrån två lokala styrdokument. Dels finns det en policy för handledning och examination, som uppdateras regelbundet. Denna innehåller principer för tilldelning av handledare och examinator, den presenterar de krav som ställs på de olika avhandlingsformerna samt kriterierna för de tre ovan nämnda kontrollstationerna. Dels finns det ett så kallat doktorandlakan, som innehåller en förteckning över samtliga doktorander. Detta diskuteras i handledarkollegiet. Doktoranderna har också regelbundna möten med proprefekt på institutionen för att diskutera anställningsförhållanden och arbetsmiljö.

Utbildningen följer fakultetens regler och riktlinjer. Dessa skiljer sig inte nämnvärt från regler och riktlinjer från liknande fakulteter. På det stora hela verkar upplägget funktionellt. Ett tänkbart förbättringsområde som kommer fram i självvärderingen är att synpunkter som framkommer vid slutseminariet skulle kunna dokumenteras mer systematiskt. Det verkar rimligt. En annan synpunkt som kommer fram är att stödverktyget ISP fungerar mycket dåligt. Det brister i användarvänlighet och är inte transparent. Systemet administreras centralt, så det är inget institutionen kan åtgärda, men det är viktigt att synpunkterna kring detta system tas på allvar.

Doktorandperspektiv

Samtalet med doktorandrepresentanter gjorde klart att dessa på det stora hela var mycket nöjda med utbildningen och anser att den motsvarar förväntningarna. Miljön är god och uppmuntrande. Seniora forskare är tillgängliga och nyfikna. De forum som finns för doktoranderna, där alla möjliga frågor kopplade till både utbildning och sociala aspekter kan diskuteras, fungerar väl. Doktoranderna uppskattar också att det är en internationellt erkänd miljö med framstående forskare, som gärna delar med sig av sina nätverk, och som uppmanar till internationella erfarenheter. De upplever också en frihet i vad de kan göra, och de känner att de får träna sig i självständighet.

Doktoranderna påpekade att det kan vara svårt inledningsvis förstå omfattningen av utbildningen och hur man egentligen "ligger till". Man hade gärna sett mer av stöttande nätverk eller system, snarare än att behöva förlita sig på enskilda individer. Mentorerna är viktiga, men stödet hade kunnat vara mer systematiserat eller organiserat. Inte minst för internationella doktorander (vilka är många) kan det vara svårt att förstå organisationen och institutionens speciella kultur, liksom universitetslivet mer allmänt. De möten som finns med prorektor och FU-ansvarig fungerar väl. Vad som sker iHandledarkollegiet är inte helt tydligt för doktoranderna.

Seminarierna som ger är viktiga och bra, och doktoranderna känner både tillit och förtroende för varandra och för seniora forskare. Det påpekades emellertid att det hade kunnat finnas mer lokalt organiserade forskarutbildningskurser; det finns inom det nationella nätverket, men det kräver resor. TRAIN-kurserna är uppskattade, men det är lite dålig information kring kurserna, bland annat om när de ges. Här kunde informationen förbättras och göras mer systematisk.

Undervisning kan upplevas som stressande – kanske särskilt bland utländska doktorander – och det beskrivs som att "kastas" in i undervisning utan pedagogisk utbildning eller förberedelse. Förberedelsetiden är lång, och ytterligare stöd är önskvärt. Detta är emellertid inte en helt enstämmig uppfattning bland doktoranderna.

Precis som lärarna uppfattar doktoranderna de administrativa systemen som utmanande, och det efterlyses introduktion till de olika systemen.

Arbetsliv och samverkan

I princip samtliga nuvarande doktorander – liksom tidigare doktorander – har en akademisk karriär som mål. Det har naturligtvis betydelse för hur utbildningen förbereder doktoranderna för livet efter disputation; förberedelserna fokuseras på akademiska arbeten. Och det görs på ett vettigt sätt. Här spelar de båda forskningsmiljöerna – Geomedia och NODE – de viktigaste rollerna. Man måste emellertid vara vaken för att framtida doktorander kan ha andra intressen – och att doktorander kan tänka om. En aspekt som gör icke-akademiska karriärvägar tänkbara är om institutionen skulle få anslag från finansiärer som KK-stiftelsen, där externa partners medverkar som finansiärer. Intresset bland sådana doktorander kan vara mer riktat mot karriärer utanför akademien.

Lärosätes- eller fakultetsgemensamma aspekter

Sammantaget visar den gjorda granskningen av forskarutbildningarna att de håller god kvalitet och bedrivs i miljöer vilka kan beskrivas som inkluderande och tillåtande. Utifrån de delvis skilda förutsättningar som gäller mellan forskarutbildningsämnena kan vi konstatera att samtliga ämnen har hög måluppfyllelse. Det finns emellertid ett antal aspekter som vi menar bör beaktas för att framgent stärka forskarutbildningarna på såväl kort som lång sikt.

Granskningen visar att det finns vissa utmaningar när det gäller forskarutbildningsämnenas dimensionering. Doktoranderna är få till antalet, och finansieringen av doktorandanställningar är mycket osäker. Det tycks finnas en viss obalans mellan grundutbildning och forskarutbildning inom vissa ämnen, vilket kan leda till att grundutbildningsansvaret på sikt utarmar forsknings- och forskarutbildningsverksamheten. Vi ser således att lärosädet riskerar att stå inför stora utmaningar när det gäller att upprätthålla forskarutbildningen på sikt, vilket i sin tur påverkar framtida forskning och grundutbildning vid Karlstads universitet negativt. Vi menar därför att det behövs strategiska diskussioner på lärosätes-, fakultets-, och institutionsnivå om dels hur forskarutbildningen inom samtliga fem ämnen kan stärkas, dels en tydligare finansiell handlingsplan för fler anslagsfinansierade doktorandanställningar och ökade resurser för handledare.

Vidare menar vi att det aktiva jämställdhetsarbetet som är en del av Karlstads universitets strategiska arbete behöver intensifieras när det gäller forskarutbildningarna inom de ämnen som granskats. Det finns exempelvis en uppenbar obalans mellan könen när det gäller professorer och docenter, vilket också påverkar könsbalansen inom handledargruppen. I vår granskning har det inte framgått om, och i så fall hur, ett jämställdhetsperspektiv - med fokus på sociala och kulturella aspekter - i de olika forskarutbildningarna har tagit sig uttryck. Här menar vi att jämställdhetsperspektiv inom ramen för de vetenskapliga diskussionerna kan bidra till att överbrygga en ojämn könsbalans.

En annan viktig aspekt rör samverkan och samarbeten mellan de olika forskarutbildningsämnena, på både organisatorisk nivå och mellan såväl handledare som doktorander. Som konstaterats är dimensioneringen av utbildningarna relativt begränsad, något som vi bedömer som utmanande och delvis problematiskt för vissa ämnen. Vi menar emellertid att genom ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte inom och mellan ämnena och genom ett ökat samarbete, som exempelvis kan avse doktorandkurser, nätverk för både doktorander och handledare eller gemensamma administrativa stödsystem, minskar ämnesmässig sårbarhet och fakultetsgemensamma processer kan utvecklas och stärkas.

En central utgångspunkt för all utbildning inom universitet och högskolor är studenters möjligheter att utöva inflytande över och vara en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Granskningen visar att doktoranderna i huvudsak upplever sig involverade i och känner ett stort engagemang för forskarutbildningen. Vi kan emellertid konstatera att doktorandernas formella inflytande i beredande eller beslutande organ varierar mellan ämnena och framstår i vissa fall som varande av ad hoc-karaktär. Vidare framkom att inom några ämnen hade doktoranderna överhuvudtaget inte varit delaktiga i framtagandet av

självvärderingen, trots att rapporten uttryckligen ska beröra doktorandperspektiv. Vi menar därför att doktoranders förutsättningar att utöva inflytande, såväl ämnesmässigt som organisatorisk, bör ses över.

Avslutningsvis kan vi konstatera att engagemanget för doktorander och forskarutbildning är stort, trots att det inom vissa miljöer finns ett starkt fokus på grundutbildning. Miljöerna framstår som både familjära och professionella, utan hämmande hierarkier och byråkrati. Detta är positivt och något som lärosätet även fortsatt bör värna. Samtidigt finns det en risk för att ansvarsfrågor och formella stödjande strukturer inom utbildningarna framstår som mindre synliga, något som i sin tur kan innebära en belastning för enskilda handledare eller ämnesföreträdare och en ökad osäkerhet för doktorander. Därför menar vi att ett tydliggörande av formella processer, och ett ökat erfarenhetsutbyte inom och mellan ämnena, kan bidra till den goda kvaliteten i forskarutbildningen.